

РЕЙ БРЕДЪРИ ОНОВА СТАРО КУЧЕ, КОЕТО ЛЕЖИ В ПРАХТА

Превод от английски: Крум Бъчваров, 1999

chitanka.info

Казват, че Мексикали се е променил. Казват, че било пълно с хора и светлини, че нощите вече не били толкова дълги и че дните били по-хубави.

Но аз няма да отида да видя.

Защото помня Мексикали от времето, когато беше малък и самотен град и приличаше на старо куче, легнало в прахта на сред пътя. И ако се приближиш с автомобил и му избибикаш, то просто си остава там, маха с опашка и се усмихва с тъмнокафявите си зъби.

През късното лято на 1945-а, когато войната свършваше някъде в другия край на света и гумите и бензинът бяха с купони, ми се обади един приятел, за да ме пита дали искам да заминем за Калексико.

Поехме на юг с очукан модел А, от който капеше ръждива вода и се вдигаше пара. И в горещия късен следобед спряхме да поплуваме в студените напоителни канали, които разделяват пустинята край мексиканската граница. Същата вечер влязохме в Мексико и ядохме ледена диня в един от онези покрити с палмови листа павилиони, край които весело и шумно се събират цели семейства и плюят черни семки.

После се разхождахме боси из тъмния граничен град и вдигахме фина кафеникава прах по непавираните летни улици.

Когато завихме зад поредния ъгъл, видяхме мексикански цирк: стара палатка, цялата в дупки и полузащити рани, разпъната на древни динозавърски кости.

Свиреха два оркестъра.

Единият беше грамофон, който съскаше „La Cucaracha“ от два черни погребални високоговорителя, закачени високо на дърветата.

Вторият оркестър бе от тленна плът. Състоеше се от барабанист, който удряше барабана така, сякаш убиваше жена си, тубист, потънал сред медни спирали, тромпетист с половин литър кисела слюнка в инструмента си и още един барабанист, чийто енергичен тремор му позволяваше да изпозастреля всички наоколо. Свиреха „La Raspa“.

Двамата с приятеля ми пресякохме топлата нощна улица с хиляди щурци, които лудуваха в маншетите на панталоните ни.

Билетопродавачът ревеше във влажния си микрофон. Вътре ни очаквали безброй клоуни, камили и акробати, готови да се стоварят отгоре ни! Представяте ли си!

Представихме си. И се смесихме с тълпата от млади и стари, добре облечени и бедни, за да си купим билети. На входа дребна женица с огромни бели зъби като клавиши на пиано пържеше тако^[1] и късаше билетите. Под избледнелия ѝ шал прозираше звездната светлина на пайети. Досетих се, че скоро ще захвърли дрипавите си криле, за да се превърне в пеперуда. Тя видя, че съм разбрал. И се засмя. Разкъса едно тако наполовина, подаде ми го и пак се засмя.

Престорих се на безразличен и изядох билета си.

Вътре имаше само една арена, около която бяха наредени триста дъсчени седалки, хитроумно сковани, за да съсипват гърбовете на хора като нас. Около арената имаше дващестина паянтови маси и столове. Там седяха градските аристократи с техните си костюми и черните си вратовръзки плюс благоприличните си съпруги и децата си, които очевидно не се чувстваха много удобно: всички сковани и тихи — собственикът на градския магазин за цигари, на градския магазин за алкохол или най-добрият автомобилен техник в Мексикали.

Представлението трябваше да започне в осем часа или когато палатката се напълни. По някакъв късмет това стана към осем и половина. Блеснаха прожектори. Изпищя свирка. Музикантите навън захвърлиха инструментите си и изчезнаха.

После отново се появиха, някои в работни гащеризони, за да теглят въжета, други като клоуни, за да подскачат по арената.

Билетопродавачът внесе грамофона и го тресна на естрадата край арената. После го включи с дъжд от искри, огледа се, сви рамене, сложи плоча и нагласи игличката. Можехме да имаме или жив оркестър, или живи акробати. Избрахме последното.

Големият цирк започна — на дребно.

После гълтач на саби се задави с един от ножовете си, разля керосин и избяга навън под аплодисментите на пет момиченца.

Трима клоуни започнаха да се удрят по арената и да подскачат под мъчителна тишина.

После, слава Богу, се появи дребната женица.

Познах пайетите и веднага се наведох напред. Познах огромните зъби и лукавите кафяви очи.

Продавачката на тако!

Но сега...

Жонглираше с бирени буренца!

Легна по гръб. И извика. Гълтачът на саби й подхвърли червено-бяло-зелено буре. Жената сръчно го подхвана върху обутите си в бели балетни пантофки стъпала. После го завъртя, докато плочата на Джон Филип Суза сякаш шибаше по брезента на палатката с огромна медна мухобойка. Дребната женица изрита въртящото се буре на пет метра във въздуха. Когато бурето полетя надолу, за да я смаже, нея вече я нямаше.

— Хей! Andale! Vamanos! O!

В прашната нощ навън видях невероятен парад, който стягаше като с корсет подагравите си слабини. Неколцина мъже бяха заобиколили нещо, което приличаше на раздразнителна камила. Стори ми се, че я чувам да ругае. Бях сигурен, че съм видял от устните й да изригват мръсотии. Наистина ли слагаха на животното колан? Херния ли имаше?

Но после един от потните мъже, които теглеха въжетата, скочи на естрадата, нахлупи на главата си червен фес и наду тромбона, надавайки мощен вой. Нова плоча затътна като стадо слонове.

Невероятният парад влетя вътре сред облаци прах, последван от десет милиона щурци, които нямаха друга работа.

Начело на процесията вървеше магаре, водено от четиринайсетгодишно момче в син гащеризон с тюрбан от „Хиляда и една нощ“ на главата. После с лай се втурнаха шест кучета. Подозирах, че също като щурците, на кучетата им е писнало от съседния уличен ъгъл и всяка вечер идват тук, за да предлагат безплатно услугите си. Така или иначе, те се мятаха по арената и наблюдаваха с периферното си зрение дали ги гледаме. Гледахме ги. Това ги накара да обезумеят. Те виеха, лаеха и танцуваха, докато езиците не увиснаха от устите им като яркочервени вратовръзки.

Това за пръв път раздвижи публиката. Всички като един избухнахме във викове и ръкопляскания. Кучетата полудяха. На излизане си хапеха опашките.

После идваше стар кон с шимпанзе на гръб, което си ровичкаше в носа и показваше находките си на всички. Още аплодисменти от децата.

И после най-величествената част от огромния парад на султана.

Камилата!

Това беше камила от висшето общество.

С други думи, макар че имаше защиты с жълт конец кърпки по ребрата, макар че гърбиците ѝ бяха увиснали, хълбоците дрипави и венците ѝ кървяха, погледът ѝ сякаш казваше: „Може и да смърдя, ама вие смърдите повече“. Носеше маската на пълно презрение, характерна единствено за богати старици и умиращи камили.

Сърцето ми се разтуптя.

На гърба на това животно, цялата в сърма, седеше дребната женица, която преди късаше билетите, продаваше тако, жонглираше с бирени буренца, а сега бе...

Савската царица.

Тя се усмихна на всички с блестящите си зъби и махна за поздрав, докато яздеше между вълнуващите се камилски гърбици.

Извиках.

Защото едва направила половин обиколка на арената, обладана от земетръсен пристъп на артрит, камилата падна.

Строполи се на земята, сякаш ѝ бяха прерязали сухожилията.

С жалостива усмивка, с гримаса, която ни молеше за извинение, животното се срути като стена от брезент и кал.

И повали една от масите край арената. Бирени бутилки се пръснаха сред елегантен погребален агент, неговата истерична съпруга и двамата им синове, които ужасно се зарадваха на това събитие и със сигурност щяха да разказват за него през остатъка от живота си.

Дребната женица с големите зъби смело махна с ръка, извинително се усмихна и се стовари на земята заедно с кораба на пустинята.

Но някак си успя да се задържи между гърбиците. Някак си не се оказа затисната под камилата. Като се преструваше, че нищо не се е случило, тя продължи да маха и да се усмихва, докато мъжете, които теглеха въжетата, тромбонисти и акробати, полуоблечени в новите си стари премени, се втурнаха да бутат, ритат, дърпат и плюят подбелилото очи животно. Междувременно останалата част от парада обикаляше арената, като избягваше да се приближава към суматохата.

Изправянето на камилата — „постави този крак тук, онази става там и шията така, точно така!“ — бе като да издигаш арабска шатра по време на ураган. Потните архитекти едва успяха да закрепят един от краката, когато друг пропука и се разпадна.

Гърбиците безумно приплясваха в противоположни посоки. Женицата храбро седеше на седлото. Грамофонният оркестър гърмеше и камилата най-после беше сглобена — животното с голямото грозно чене, от което се носеше ужасна смрад, и с покритата с крѝпки козина се затѝтри като пияно, заплашвайки да събори и други маси, за да обиколи още веднѝж арената.

Дребната женица върху смрадливата дюна махна за последен път. Публиката зарѝкопляска. Парадѝт закуцука навѝн. Тромбонистѝт се втурна към естрадата, за да изключи грамофона.

Открих, че съм се изправил с отворена уста. Дробовете ме боляха от окуражителни викове, които не се бях чул да надавам. Видях десетки други като мен, които бяха увлечени в отчаянието на жената и срама на камилата. Сега всички седнахме и гордо се спогледахме, радостни от щастливия край. Закачили златни еполети върху работните си гащеризони, музикантите отново се дотѝтриха вътре и надуха инструментите си.

— Великата Лукреция! Берлинската пеперуда! — скрил тромпета зад гърба си, извика появилият се за прѝв път цирков директор, като се обърна към съответните маси. — Лукреция!

Лукреция изтанцува на арената.

Но разбира се, това не беше само танцѝорката Лукреция, а и дребната Мелба, Роксана и Рамона Гонзалес. С много шапки и много костюми, тя тичаше със същата едрозѝба усмивка. „О, Лукреция, Лукреция“ — помислих си аз.

„О, жено, която язди падащи камили, о, жено, която жонглира с буренца и къса тако...“

О, жено — прибавих аз, — която утре ще потегли с един от онези разбрицани камиони през мексиканската пустиня към някакѝв самотен град, обитаван от двеста кучета, четиристотин котки, хиляда свещи и двеста четирийсетватови крушки, а също и от четиристотин души. И от тези четиристотин души триста ще са старци, осемдесет ще са деца и двайсет ще са млади жени, очакващи млади мъже, които са изчезнали в пустинята към Сан Луис Потоси, Хуарес и никога няма да се завърнат. И ето го цирка, събран в няколко очукани камиона, които пухтят, дрънчат и подскачат по неравните друмища, размазват паяци на розова слуз, мачкат бавни кучета на фигури от папиемаше, оставени да съхнат по пладне на пуст път, и циркѝт изчезва, без да поглежда назад.

А тази дребна женица — помислих си аз, — ами че тя е почти целият цирк. Ако умре...“

Та-та! — каза оркестърът и ме върна от слънчево прашните спомени.

От брезентовото небе на палатката се спусна сребърна халка, завързана на рибарска корда. Бяха я хвърлили, за да уловят — нея!

Тя закачи сребърната халка за усмивката си.

— О, Боже мой, гледай! — каза приятелят ми. — Тя... тя ще — полети!

Дребната женица с бицепси на шофьор на камион и крака на професионален велосипедист подскочи.

Господ я затегли на дългата си рибарска корда към кафявото брезентово небе.

Музиката литна заедно с нея.

Аплодисменти изпълниха въздуха.

— На каква височина е според теб? — прошепна приятелят ми.

Не можех да отговоря. Може би шест-седем метра.

Но някак си в тази палатка, сред тези хора и в тази нощ изглеждаше така, сякаш са трийсет.

И тогава палатката започна да умира. Или по-скоро Усмивката започна да я събаря.

С други думи, зъбите на дребната женица, захапали сребърната халка и теглещи я към центъра на земята, накараха всички колове да застенат. Забръмчаха въжета. Брезентът закънтя като барабан.

Публиката ахна и зяпна.

Пеперудата вихрено се въртеше в яркия си пашкул.

Но грохналата палатка поддаваше. Тя се наклони като космат мамут, отчаян от старите си кокали и изпълнен с единственото желание да легне и да заспи.

Мъжете, които държаха въжето, издигнало Усмивката, Зъбите, Главата и Тялото на смелата дребна мускулеста женица на четири, а после и на пет метра във въздуха — тези мъже гледаха ужасени. Коловете щяха да се съборят и брезентът щеше да задуши жалкия им живот. Погледите им се насочиха към цирковия директор, който изплющя с камшик и извика: „По-високо!“, сякаш имаше накъде да я издигат. Сега тя бе почти до покрива на палатката и всички колове вибрираха, трепереха и се накланяха. Оркестърът изсвири една-

единствена нота, сякаш за да призове зъл вятър. И той се появи. В нощта навън наистина задуха много сух вятър, който повдигна полите на палатката, пусна нощта да се промъкне вътре, обля ни с горещ въздух, прах и щурци и избяга.

Брезентът кънтеше. Тълпата трепереше.

— По-високо! — смело извика директорът. — *Finale!* Великата Лукреция! — После изсъска настрани: — Луси, *vamos!* — Кое то в превод означава „Бог е заспал, Луси. Слизай!“

Но тя нетърпеливо разтърсваше, извиваше и гънеше цялото си мускулесто тяло. После разпери криле. Превърна се в разярен стършел и се завъртя още по-бързо, като се освобождаваше от копринения си пашкул. Оркестърът засвири „Танца на седемте воала“. Жената смъкваше пласт след пласт червено, синьо, бяло и зелено! С поредица от удивителни метаморфози тя прикова вдигнатите ни нагоре очи.

— *Madre de Dios*, Лукреция! — извика директорът.

Защото брезентът се надигаше и издишаше. Скелетът на палатката пшкеше. Мъжете, които теглеха въжетото, стенеха със затворени очи, сякаш не искаха да гледат това безумие във въздуха.

Луси-Лукреция плесна с ръце. Бам! Измежду пръстите ѝ от нищото се появи мексиканският и американският флаг.

Видял това, оркестърът засвири мексиканския национален химн (четири такта) и завърши с американския (два).

Публиката заръкопляска и закрепця! С малко късмет това дребно динамо щеше да се спусне на земята, вместо палатката да се стовари върху главите ни. *Ole!*

Тримата с въжетото я оставиха да падне.

Тя прелетя цели три метра преди мъжете да си спомнят, че отдолу няма мрежа, и отново да се вкопчат в димящото въже. Човек можеше да усети миризмата на изгорялата им кожа. Изпод дланите им заподскачаха адски пламъци. Те се засмяха от болка.

Все още със закачена за халката усмивка, дребната женица стъпи в триците, вдигна ръце, освободи въжетото и размаха двата ярки флага към обезумялата публика.

Освободена от бремето на петдесетина килограма яки мускули, палатката въздъхна. През многобройните дупки в сиво-кафеникавия брезент видях хиляди празнично блещукащи звезди. Циркът щеше да оцелее още един ден.

Следвани от бурни аплодисменти, Усмивката и дребната ѝ собственичка тичешком обиколиха арената и изчезнаха.

А сега: финалът.

Сцена, която щяла да ни убие, да смрази душите ни, да ни подлуди със своята красота, ужас, тежест, сила и въображение!

Поне така каза директорът по високоговорителя!

Той размаха своя тромпет. Оркестърът изрази чувствата си с триумфален марш.

Сред оглушителни пистолетни изстрели на арената скочи укротителят на лъвовете.

Носеше гамаши и бял шлем на африкански ловец.

Той изплющя с черен камшик. После стреля с пистолет, за да ни събуди. Въздухът се изпълни с невероятна миризма.

Но под сянката на белия му шлем и зад яростните му мустаци аз видях лицето на билетопродавача и очите на цирковия директор.

Още един изстрел. Бам!

До този момент останала скрита под пъстър брезент в дъното на палатката, кръглата звероукротителска клетка най-после блесна пред погледите ни.

Сценичните работници домъкнаха сандък, в който усетихме миризмата на един-единствен лъв. Мъжете го избутаха до отсрещния край на клетката. Вратите му бяха отворени. Звероукротителят скочи зад мрежата, затвори вратата и стреля с пистолет към отворения сандък на лъва.

— Лео! Andale! — извика той.

Публиката се наведе напред.

Но... нямаше никакъв Лео.

Той спеше някъде в малкия сандък.

— Лео! Vamanos! Andale! Presto! — Звероукротителят ръгна с бича си в сандъка все едно че въртеше шиш с месо.

Появи се пухкава жълта грива, придружена от раздражено мърморене.

— Ха! — Беше ред на пистолета да изгърми в ухото на глухия стар лъв.

Последва съвсем задоволителен рев.

Публиката просия и се облегна назад.

Лъвът внезапно се появи на вратата на сандъка и запремигва под ярката светлина. Това бе...

Най-старият лъв, който съм виждал.

Бяха го взели от ферма за престарели животни в дъблинския зоопарк в мрачен декемврийски ден. Муцуната му беше толкова сбръчкана, че приличаше на строшен прозорец, а козината му изглеждаше като старо злато, оставено под дъждовете толкова дълго, че сякаш започваше да се отмива.

Лъвът имаше нужда от очила, както можехме да се досетим по яростното му премигване и примижаване. Някои от зъбите му бяха опадали в сутрешната му каша. Ребрата му се брояха под краставата му козина, която имаше вид на изтривалка, тъпкана от милиард звероукротители.

В него вече нямаше никаква жестокост. Можеше да се направи само едно. Да стрелят в лявата му ноздра — бам!

— Лео.

„Рев!“ — каза лъвът. „Ау!“ — каза публиката. Барабанът завибрира.

Лъвът пристъпи напред. Звероукротителят пристъпи напред. Напрежение!

И после ужас...

Лъвът отвори уста и се прозя.

После още по-голям ужас...

Момченце на не повече от три години някак си се отскубна от ръката на майка си, напусна елитната маса край арената и заприпка по триците към чудовищната желязна клетка. Викове изпълниха палатката: Не, не! Но преди някой да успее да помръдне, момченцето със смях се хвърли напред и стисна с ръчички решетките.

— Не! — ахнаха всички.

Нещо още по-ужасно: то разтърси не само две решетки, а цялата клетка.

Със съвсем леко движение на розово-кафявите си юмручета момченцето заплашваше да я събори!

„Не!“ — беззвучно извика публиката и се наведе напред, като му правеше знаци с пръсти и вежди.

Вдигнал пистолета и бича си, звероукротителят се потеше и чакаше.

Лъвът издиша през беззъбата си уста и затвори очи.

Момченцето за последен път разтърси решетките.

И точно в този момент баща му се втурна, грабна го под мишница и се върна на най-близката официална маса.

Бам! Публиката въздъхна, облекчено се отпусна, лъвът изрева, затича се в кръг след собствената си опашка, скочи върху един олющен пиедестал и се изправи на задни крака.

Клетката бе престанала да се тресе.

Бам! Звероукротителят стреля в огромното слънчевожълто лице. Лъвът нададе вик на истинска болка и скочи! Укротителят се втурна да бяга. Звярът се затича след него. Мъжът стигна до вратата на клетката, следван по петите от лъва. Публиката запищя. Звероукротителят широко отвори вратата, завъртя се, стреля, бам, бам, после щрак, и вратата се заключи. Той си смъкна перуката, запрати пистолета на земята, изплющя с бича и се усмихна така, сякаш искаше да погълне всички ни!

Рев! Но откъм публиката. Скочила на крака, тя имитираше лъва. Рев!

Представлението беше свършило.

Двата оркестъра свиреха навън в динено-прашната нощ, публиката се разотиваше, а ние с приятеля ми седяхме дълго, докато не останахме почти съвсем сами в проядената от молци палатка, през чиито дупки звездите се нареждаха във все нови ярки съзвездия и щяха да продължават да движат странните си малки огньовете през цялата нощ. Палатката размахваше криле под горещия вятър на някогашни аплодисменти. Ние мълчаливо излязохме навън.

Погледнахме назад към пустата арена, към рибарската корда високо под покрива, където сребърната халка чакаше да я закачат за Усмивката.

Усетих, че пъхат в ръката ми тако, и се обърнах. Пред мен стоеше дребната женица, която яздеше разпадащи се камили, жонглираше с буренца, късаше билети и се превръщаше от молец в пеперуда всяка вечер под малкото небе. Усмивката ѝ беше наблизко, очите ѝ търсеха да открият циника в мен, но намираха само приятел. Двамата стискахме противоположните краища на едно и също тако. Накрая тя го пусна. Аз продължих нататък с подаръка си.

Недалеч грамофонът съскаше „La Galondrina“. Там стоеше и звероукротителят. Потта се стичаше от челото му, за да се просмуче в зелено-кафеникавата му риза. С притиснати до тромпета устни и затворени очи той не видя, че минавам край него.

Под прашните дървета завихме зад ъгъла и цирка вече го нямаше.

Вятърът цяла нощ навява жега от Мексико, отнасяйки със себе си сухата земя. Щурците цяла нощ подскачаха по прозорците на бунгалото ни.

Потеглихме на север. Седмици наред изтупвах горещата прах от дрехите си и вадех мъртви щурци от пишещата машина и багажа си.

И все пак нощем, двацет и девет години по-късно, аз чувам двата оркестъра на онзи цирк, единият истински, другият грамофонен, донесени отдалеч от топлия сух вятър, събуждам се и сядам в леглото, но него вече го няма.

---

[1] Питка с плънка от кайма, домати, сирене, салата и горещ сос.
— Бел.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.